

Åse blev gift med Berlin og Østtyskland

I 1980'erne hjalp Åse Lerche en ung østtysker, der ville ud af DDR, ved at gifte sig med ham. Det kom til at forme hele livet for den i dag 64-årige kvinde

Af Louise Witt Foto: Mew

”Har du måske en veninde, der vil gifte sig med min ven i Østberlin og få ham ud?” spurgte broren sin lillesøster, 20-årige Åse Lerche.

Det var en junaften i 1982.

Sommeren før havde broren cyklet i Bulgarien og mødt Klaus fra Østberlin. Østtyskerens drøm var at opleve verden uden for Østblokken. Især Paris. Klaus havde søgt om udrejsetilladelse, men fået afslag. Nu blev han anset som systemkritiker. Uden for hans vinduer stod der hver dag en Stasi-agent med en notesblok i hånden og stirrede.

Om få dage skulle Åse Lanches storebror til Ungarn. Han havde aftalt at mødes med Klaus og prøve at hjælpe ham ud. Derfor spurgte han.

Et ja, der ændrede alt

”Jamen, det kan jeg da godt,” svarede Åse Lerche.

”Det var jo bare nogle papperer. Og jeg har nok altid gerne villet hjælpe folk i nød,” fundere den i dag 64-årige kvinde.

Dengang arbejdede hun som sygehjælper ved siden af sit RUC-studie og tænkte på at blive socialrådgiver ligesom den kendte Tine Bryld.

Åse Lerche fortæller over en cappuccino på bogcaféen Paludan i København. Samme kvarter, hvor hun som studerende hang ud på en café og skrev de første breve til Klaus, mens hun slog hvert et ord op i Gyldendals røde ordbog, for hun kunne ikke andet end skoletysk.

Tysk skulle dog komme til at fylde mere og mere. På grund af kontakten til Klaus, valgte hun at studere tysk og geografi med fokus på Østtyskland. Og ikke mange år efter – da Berlinmuren faldt 9. november 1989 – var

hun med i første række, fordi hun sad i Vestberlin og skrev på et RUC-projekt.

Datter af modstandsfolk

Efter sin matematiske studentereksamen fra Ribe Katedralskole i 1980 holdt Åse Lerche et sabbatår og var på interrail i Europa, ikke mindst Frankrig. Nu hørte hun med vantrø om Klaus, der ville være matros og se verden, men var blevet tvunget til at uddanne sig til skov- og naturtekniker.

”Det var vanvittigt hårdt, sammenlignet med mit eget liv,” siger hun.

At hun engagerede sig, skyldtes opdragelsen i hjemmet i sønderjyske Skærbæk. Under krigen havde hendes forældre været aktive i modstandsbevægelsen, hvor de gemte våben og advarede jøder. Og hvert år på befrielsesdagen tændte de lys i vinduerne og fortalte deres seks børn om tiden under krigen.

”I vores hjem var 4. maj bedre end juleaften. Og det har ligget i vores opdragelse, at det er godt at engagere sig. Der er faktisk ingen grænser for, hvor langt man går,” fastslår Åse Lerche.

Kreative anarkister

”Jeg har et bryllupsbillede med,” siger hun og lægger et foto på cafébordet.

Det virker så enkelt, men det var det ikke: Først efter mere end et år og fire afslag kunne Åse Lerche sige ja til Klaus på rådhuset i Prenzlauer Berg med et billede af DDR's leder Erich Honecker på væggen. ➤

”Han så ting, som jeg ikke lagde mærke til længere, fx de mange biler

ÅSE LERCHE, TYSKLANDSEKSPERT

► På den tid var det unge par blevet rigtig forelskede.

Da Åse Lerche første gang var i Østberlin – i efterårsferien 1982 med en kuffert fuld af bl.a. dåbsattest og folkeregisterattest – var storebroren og hans venner med og stod for det hele.

"Det var totalt mærkeligt. Vi havde skrevet sammen, men Klaus og jeg var generte og kiggede dårligt på hinanden," griner Åse Lerche, der dog nød at være en del af det kreative miljø omkring Klaus.

"Hele hans tætte vennekreds arbejdede det samme sted – på et teater. Det var en vild sammenblanding af balletdansere, påklædersker, sceneteknikere og Klaus, der var varmemester. De havde alle den samme lyst til at leve uden for statens rammer," fortæller hun, der på sine næste rejser smuglede rødsorte anarkiststjerner med ind til sine nye venner.

En rigtig forelskelse

Til hendes næste besøg – i januar 1983 – blev hun hentet af Klaus ved toget, og de havde tid alene.

"Det var lidt mere roligt, og vi blev forelskede," smiler hun.

Hvad forelskede du dig i?

"Han så rigtig godt ud og var et spændende menneske," ler Åse Lerche.

Klaus boede i det gamle arbejderkvarter Prenzlauer Berg i en lejlighed, som han havde besat – det var slidte 20 m². med kulfyr og toilet på trappen.

"Han spillede guitar og mundharmonika. Han sang. Han havde massevis af interesser. Elskede at læse Hemingway. Han var vild med Frankrig og havde lært fransk på aftenskole. Jeg lærte utrolig meget fransk kultur at kende gennem ham: Édith Piaf og fransk-belgiske Jacques Brel. Han var også begyndt på dansk på aftenskole," husker Åse Lerche.

Tak til Uffe Ellemann

De mange afslag fra østtyske skrivebordsgeneraler fik i 1983 en desperat Åse Lerche til gå hen på den danske ambassade. Nu skete der noget.

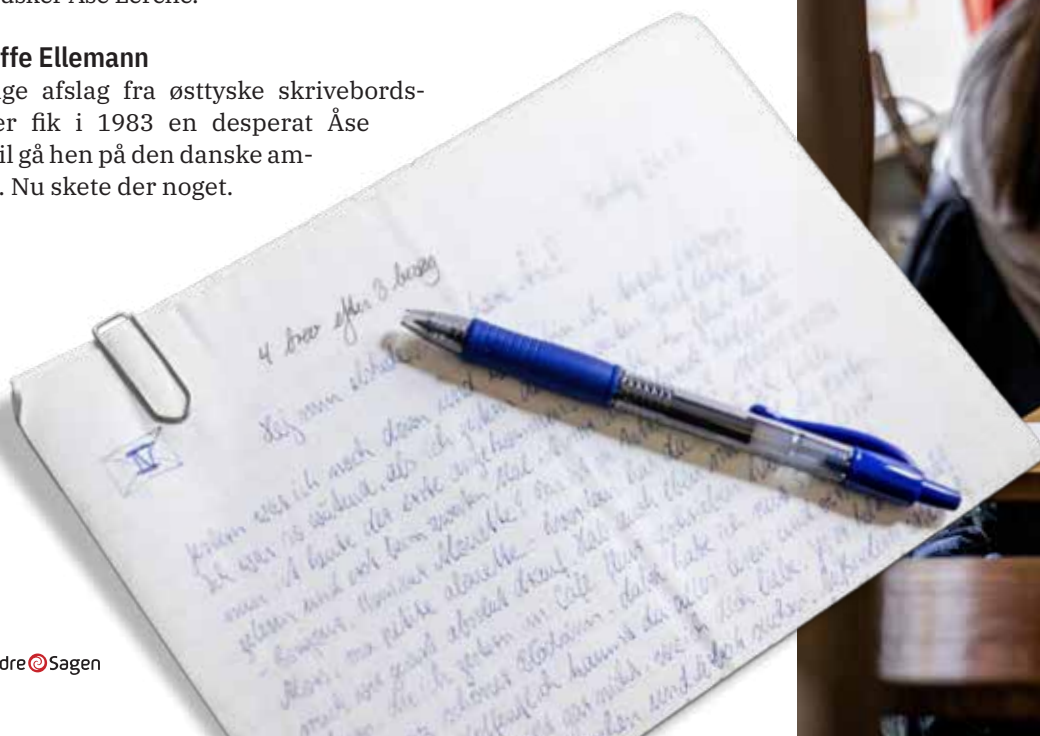
Hun fik per brev kontakt til daværende udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen, der på et officielt besøg i DDR i august 1983 tog parrets sag op. Så lykkedes det.

Åse Lerche ville gerne have udtrykt al sin frustration og modstand mod myndighederne og taget anarkistisk tøj på til brylluppet 11. november 1983, fx røde og sorte gamachebukser og ditto neglelak, men af respekt for Klaus' partitro mor nøjedes parret med sort tøj.

Til gengæld fik hun chancen på bryllupsnatten. Hun kunne ikke få et privatvisum og bo hos Klaus, men måtte hver dag kl. 00.00 møde op ved grænseovergangen for at få et nyt dagsvisum.

"Grænsesoldaten spurgte, hvor jeg skulle hen. Om natten er det jo klart, at man ikke skal på Pergamonmuseet! Jeg sagde, at jeg skulle hjem og fejre mit eget bryllup. 'Men hvorfor er du så her,' spurgte han. Jeg svarede: 'Fordi jeg ikke må bo med min mand, selvom jeg er blevet gift. Det vil din stat ikke tillade,'" siger hun.

Åse Lerche måtte som ung slå alle ord op i ordbogen, når hun skrev breve til Klaus.

"Vi var så provokerende. I dag fatter jeg ikke, at vi turde. Både Klaus og hans vennekreds og vi danskere. På en måde var det, som om der gik sport i at provokere folk i uniform," fortæller hun.

Tysk historieformidler

De mange oplevelser blev afsæt for Åse Lerches arbejde som Tysklandsekspert og journalist.

Efter sin kandidatgrad i 1991, skrev hun flere forskningsartikler om østtyskernes reaktion på genforeningen. Siden kom hun til at bo i Berlin i årtier og jonglere med et freelanceliv, hvor hun arbejdede som akademisk medarbejder for uddannelsesafdelingen i Jüdisches Museum, var korrespondent for DR2 og organiserede byvandring og studieture for alt fra folkeskolelever til fagforeninger.

”

Han så rigtig godt ud og var et spændende menneske

ÅSE LERCHE, TYSKLANDSEKSPERT

Da corona kom, museet lukkede, og studierejserne udeblev, søgte hun mod Danmark. Her underviste hun på danske gymnasier og holdt mange foredrag på Folkeuniversitet og højskoler. Bl.a. om Stasi, i hvis arkiver hun også har fundet alle sine kærestebreve til 'Lieber Klaus'.

Rystende nervøs

Den evige bevidsthed om Stasi, mærkede hun, da parret kunne rejse ud i 1984.

"Jeg har aldrig set et menneske ryste sådan. Klaus var fuldkommen færdig på togturen mellem Berlin og Warnemünde. 'Kommer jeg nu over grænsen, eller sker der noget?' Og det var frygteligt at efterlade vennerne i Østberlin. De stod og græd ved toget," fortæller Åse Lerche, hvis bror giftede sig med en af Klaus' veninder. ►

Med deres sorte bryllupstøj ville danske Åse Lerche og østtyske Klaus udtrykke deres modstand mod det østtyske regime. Med på billedet fra november 1983 er hans mor samt hendes forældre og nevø.

► Ude af DDR fik Klaus vesttysk statsborgerskab, og parret tog på rejse gennem Europa. Sommeren 1984 tomlede de deres vej frem og sov i telt om natten, fx på stranden i Grækenland.

"Det var spændende at tage på stop gennem Europa med Klaus. At se hans store øjne over det første oliventræ. Han så ting, som jeg ikke lagde mærke til længere, fx de mange biler," smiler Åse Lerche.

For anarkistisk

Det efterår startede hun på studiet igen, mens Klaus fortsatte rejseriet rundt i Frankrig. Hun havde givet ham penge med, og resten planlagde han at tjene som vinplukker, men han skrev efter flere.

"Allerede i Østberlin havde vi danskere tit forsøgt at beskrive for vores østberlinske venner, hvordan det i Vesten var pengene, der satte grænserne. Men det kunne være svært at fatte, for penge spillede ingen rolle i Østtyskland. Alt var subventioneret, og huslejen var højst 20 mark," husker hun.

Da Klaus kom retur i december, foreslog Åse Lerche, at han kunne arbejde som gartner, men han ønskede at sælge juletræer eller aviser på gaden.

"Det førte til mange diskussioner, og først dér gik det nok op for mig, at hans anarkisme stak dybere end min. I DDR var der god grund til det. Og også mit eget liv i København var præget af rebelsk oprør, fx i BZ-bevægelsen, men jeg var ikke helt så kompromisløs som Klaus," siger hun.

De blev skilt efter to år. Det samme skete for hendes bror. Hendes forældre hjalp Klaus til en lejlighed ved at stille en bankgaranti. Selv tog Åse Lerche til Berlin og forelskede sig senere i en anden østtysker, som hun endte med at være gift med i 23 år. De to har stadig kontakt og en delehund. Det har hun ikke med Klaus, men via venner ved hun, han bor i Norge og er musiker.

"Det har været lidt mærkeligt. Han har været i stand til at lægge mange ting bag sig. Måske lidt ligesom han bare kunne lægge sit østtyske liv bag sig. Men han lever sikkert efter sine egne værdier, og det glæder mig," funderer Åse Lerche.

Selv har hun i dag adresse i København, men er meget i Tyskland.

"Tyskland har været mit studieobjekt siden 1980'erne. Nok også derfor føler jeg mig mest hjemme der, og jeg har det bedre med tysk end med dansk i dag. Det gør mig fx glad at gå på opdagelse i et af de økologiske supermarkeder, der i dag findes i enhver halvstor tysk by, eller at opleve det vildt

varierede landskab. Som rejsende støder man på museer, mindesmærker og kunst, der tematiserer fortidens forbrydelser og lægger op til refleksion. Den form for aktiv erindringspolitik og forsøg på historisk ærlighed har jeg stor respekt for," siger Åse Lerche.

"Gad vide, hvordan det var gået, hvis min bror ikke havde spurgt? Måske var jeg rejst ud med fx Mellemskeligt Samvirke," funderer hun. ■

”

På en måde var det, som om der gik sport i at provokere folk i uniform

ÅSE LERCHE

4 FAVORITTER I TYSKLAND

Udvalgt af Åse Lerche

DRESDEN

Dresden er spændende på grund af sin rige historie, bl.a. bombardementerne under krigen og genopbygningen sidenhen. Elben løber igennem byen, og der er fine vandreområder omkring byen.

LORCH

"Min egen favorit i forhold til at vandre er vinbjergene omkring den lille by Lorch ved Rhinen".

BERLIN

Her er der altid høj puls og noget nyt at udforske. Næste gang, jeg selv er i Berlin, skal jeg se, hvordan det går med kunstnerkvarteret Hobrecht Straße, som kæmper for at bestå. Og jeg skal forbi det forfaldne sports- og fritidscenter SEZ fra DDR-tiden. Bystyret vil rive det ned, men mange østberlinere kæmper for at bevare det som en del af deres historie.

POTSDAM

"Jeg er fascineret af slotsparkerne og landskabsarkitekturen. Byen er så lille, at du kan nå rundt på en dag. Hvis jeg trænger til at hvile hovedet, tager jeg til Potsdam og kommer hjem som et nyt menneske".

KONKURRENCE:

Flugtrute Østersøen

Flugtrute Østersøen af Jesper Clemmensen er en dokumentarisk fortælling om østtyskernes dramatiske kamp for frihed ved at vælge flugten over Østersøen mellem DDR og Danmark. Mere end 6.000 forsøgte, men chancen for at slippe uset gennem den skarpt bevogtede kystlinje og over Østersøen var minimal. Færre end 1.000 havde heldet med sig.

Har du lyst til at dykke ned i de ukendte dramaer fra en tid, der ikke ligger langt væk, kan du deltage i en konkurrence om en af de tre bøger, Forlaget Gyldendal har doneret til læserne. Gå ind på hjemmesiden aeldresagen.dk/konkurrence og skriv dit navn og din adresse. Eller send et postkort med navn og adresse, så vi har det i hænde senest den 15. september. Adressen er: Ældre Sagen, Snorresgade 17-19, 2300 København S. Mærk kortet 'DDR'.

Vinderne får direkte besked.